

büntettek bennünket. De Jaltában, 1945-ben és 1956-ban sem keltek védelmünkre. Nyugaton nem ismernek, nem szeretnek bennünket, Nyugat számára nem vagyunk rokon-szenvesek. Hatásosabb a kárunkat szolgáló ellenpropaganda, mint értékeink megmutatása. Közmondásos a magyar széthúzás és pártoskodás: a magyar hadifogolytáborokban az ellenségeskedés, a magyar emigráció belső vitái. Más kérdés, hogy Trianon mai csődje a nagyhatalmak kritikája. Mindennél világosabban mutatkozik meg ez Kelet-Európa mai válságában, Jugoszlávia szétesésében, Csehszlovákia fölbomlásában. De azt is látjuk, hogy – talán épp a rossz lelkiismeret miatt – ma is tétlenek, nincs hatásos eszközüik a megoldásra, az ellenségeskedés megfékezésére, a kisebbségi és más emberi jogok védelmére.

A királyi Románia még adott valamit az erdélyi magyarságnak, mert tudta, hogy az ország belső békéje miatt erre szüksége van. Mi lesz a jövő? Ahogy széthullott a horvátországi szórványmagyarság – egyik része magyarországi menekülttáborokban senyved, másik része a Drávaszögben szerb megszállás alatt retteg, s csak maradék harmada él Horvátországban –, úgy porlik szét az erdélyi magyarság is? A mai román nacionalizmus idegesebb, mint a két világháború közötti volt. Ennek egyik oka minden bizonnyal az, amiről K. tiszteletes diáriuma még nem beszél, de amit történelmi ismereteink alapján mi már tudunk: a trianoni békediktátumot a történelem egyszer már – 1941-ben – felülbírálta. A román nacionalizmus talán jobban tudja mint mi: a történelem nem ismer örök békediktátumokat, nincs örök Trianon. De van tragikus és/vagy felemelő örök emberi helyzetállás. (*Magvető Könyvkiadó, 1992.*)

Füskés Tibor

A hiányzó történet boldog véget ér

GÉCZI JÁNOS: A TORONY

Nehéz dolog ma olvasni. A történet, amiért olvasunk, unos-untalan odatolakodik a tudatunkba a képernyőről vagy az újságok rövid „érdekes”-eiből. Már sem a rosszindulatunkra, sem a gyávaságunkra nincs szükség ahhoz, hogy gyilkosokkal népesítsük be a világot magunk körül. Az a szövegháló, amelyik szinte az eget is eltakarja a szemünk elől napostul, a képzeletünk helyett megteszi mindezt rövid idő alatt, frappánsan. A tragédia, amely a maga misztériumával néha-néha megtisztította mindennapjaink semmilyenségét annak bűneitől, viccé vált. A két és fél órányi színházi megrendülésből, az ennél jóval rövidebb, de még mindig huzamos miséből a „posztmodern” embernek marad a videoklip négy-öt percnyi, illetve a reklám húsz-harminc másodpercnyi csodálkozása. Életproblémákra kapunk pillanatok alatt egyértelmű megoldásokat. Csak hogy a csodálkozásnak és a csodálatnak túl sok köze nincs egymáshoz, az utóbbi megmarad a kultúra és a vallás, az előbbi pedig az e kettőt oly lelkesen helyettesítő posztmodern jellemzője. Eszemben sincs ezért kárhozotni a videoreklám-kultúrát. Az inkább a mi minőségünk képbe öltözése vagy vetkezése, és nem ok, hanem okozat. Nem miatta nincs istenünk, hanem nekünk nem kell az Isten. Túl sokat kellene vele beszélgetni, és akkor lemaradnánk az aznap esti rövid, könnyen emészthető megváltásról.

Vajon melyikünk tud majd megszabadulni néhány órára a mágikus hengert de-lejező, könnyen szerzett kegyelemről azért, hogy elolvassa Géczy János új könyvét? A kritikus reménykedik, talán ha az olvasót legalább egyszer lépre csalhatná. Hogy a méz majd keserédes leszen, azért úgyse neki kell felelnie, hanem... De talán a kritika végére ez is kiderül.

A *torony* fejlődésregény. Végig drukkolhatunk V. Antalnak, aki a hős, hogy beteljesedjék az élete, tegyen szert elegendő bölcsességre, tanuljon meg mindent, ami (nem) mindennapi életének a kényelméhez kell. Ne vigyék kísértésbe, illetve csak vigyék, majd megmenekül, vagy ha nem, akkor legfőljebb nem fogjuk szeretni a könyvet. Aztán némi hányattatás, tévút és téveszme legyőzése révén szerezze meg Zsófit. Zsófi pedig a bölcsesség és a megnyugtató szexualitás allegóriája, akit Fielding óta várunk a (fejlődés)regény végén. Ha Zsófi nem jön, legalább haljon meg, vagy legyen a másé, de mindenképpen beszélhessünk róla.

Ne keseredjen el az olvasó, mert amire vár, várhat eleget, pedig nincs bő lére eresztve ez a regény. V. Antal nem törődik azzal, hogy az anyja vagy *az üzemben egy termetes asszony* (29. o.), és az olvasó is azt várja, hogy *nősüljék*. A hős ehelyett a tornyot építi. Ennek az lesz a következménye, hogy mindaz a várakozás, amivel a meg nem történő történeteket várjuk, a toronyban, annak építésében talál célt. Ha a hőssel nem történik semmi, akkor nyilván a toronnyal lesz valami. Majd le kell bontani a hatóságok miatt, és akkor mi sajnálhatjuk V. Antalt; vagy esetleg V. Antal hibájából magától összeomlik a lakótelep közepén ez az érdektelenségében a figyelmet magára terelő tárgy. Ha pedig így lesz, akkor még izgalmasabb dolga lesz az olvasónak, mert valahogy csak ki kell magyarázni a hős tévedését. De a toronnyal azon kívül, hogy hosszú évekig épül, nem történik semmi. Se nem veszélyes, se nem föltűnő, semmilyen. Semmilyenében beleépül a regény világában élő emberek életébe. *Ha az óvó nénik színes ceruzákat, fehér papírlapokat osztottak ki a rájuk bízott csöppségek között, akkor a csemeték családjuk helyett tornyokat rajzoltak (köröttük piros, kék, sárga tulipánokkal, nagy, pöttyös masnis kislányokkal és kisfiúkkal, valamint hatalmas szárnyú, karcsú nyakú madarakkal).* (33. o.)

V. Antal személyiségéről emlékképek útján tájékozódunk. Ezek hol neki, hol az elbeszélőnek jutnak az eszébe. Az emlékképek őrzik a nőket, az apját, a gyerekkorát, vagyis azt, hogy V. Antal valamilyen emberből lett semmilyen. S ha nem ragaszkodunk a fejlődés talán meghaladott „előremutató” jellegéhez, akkor a hős máris eleget tett a klasszikus regényhős lényeges kritériumának. Ezek az emlékképek emlék-voltuknál fogva el tudnak szabadulni annak a valóságnak a kötelmeitől, amelyek V. Antalt kötik az életéhez, és teszik őt is és az életét is unalmassá. Némelyik kép akár apokaliptikusnak is nevezhető, mint például a kovászarcú asszonyé. Az említett kép szövege a hátsó borítón is kiemelt. De ide sorolható az a rész is, amit annak a képnek a kommentárjaként olvashatunk, amit a hős egy baptista térítőtől kapott könyvben lát, és a vízözönt ábrázolja.

A könyv terjedelméhez képest igen sok az utalás, sok kódot találunk, amelyek arra is jók lehetnének, hogy velük próbáljunk értelmet, jelentőséget olvasni ebbe a történet nélküli regénybe. De az utalások minduntalan elvesznek abban a világban, ahol V. Antal vagy földidezi őket, vagy jelként ott vannak. A már említett térítő füzet is a bagarol mellé kerül a hokedlifiókba. Az lehet, hogy Dánielt nem eszik meg az oroszlanok a

térítő könyvében (sem). De nem mindegy? Az utalást tartalmazó könyvecske sorsa talán még vigasztalanabbá tesz bennünket, mint az, ha Dániel kiszenvedett volna értünk, és azt ez a világ, amiben V. Antal él, engedné észre vennünk.

Azonban ebben a világban csak egy dolog van, ami észrevehető, és az is csak azért, mert monstrózusan érdektelen, és mert azzal, hogy a csak az érdektelent befogadó világ a mássága ellenére is befogadta, maga annak a világnak a jelévé vált. A Bibliában a világot a *Logosz*, az Újszövetségben maga Jézus *jelenti*. Isten szava ez, illetve δ , ami és aki a megváltás, az Istennel való folytonos kapcsolat csatornája. V. Antal világában a *torony* veszi át a *Logosz* szerepét. Az Atyáét pedig V. Antal, aki mindig is ügyelt arra, hogy ne maradjon utána utód, azaz, nehogy megteremtse a világot, azt, amiben élhetnénk is. A torony minden olyan személynek és tárgynak a helyettesítője, aki és ami iránt érzelmi kötődést érezhetne, és ami arra csábíthatná, hogy szerethessen, és azokat szeresse, ahogy és akiket az olvasó szeret. A torony az asszony, a gyermek, minden, ami „szép”, aminek értelme van, értelme lehetne. A torony jelzi a világot és annak ama tulajdonságát, hogy az ember(i)ség tárgyiasulva létezik. Itt persze adódik az a kérdés, hogy a tárgyiasult lét igényt tarthat-e a létezés rangjára.

Mielőtt elkezdjük megvetni azt az embert, aki az olvasott mű hőse, az olvasó vegye számba, létének mely vonatkozásai tárgyiasultak. Hiszen semmiképp nem lehetünk igazságtalanok V. Antallal. Megvetésünk csak annyiban illetheti, amennyiben magunkat nem illeti. És ha az általunk szeretettek és a mi szeretetünk valamelyest hasonlítanak a hős vonzódásaihoz, őt legalább annyira kell szeretnünk ezért, amennyire magunkat megvetjük érte. Tudom, hogy az olvasás ugyanakkor pontosan arra jó, és arra való (?), hogy ezt ne tegyük, hogy ezt elkerüljük. És azzal, hogy undorodva vágjuk a sarokba ezt a könyvet, magunkból is kiűzzük V. Antalt. Csakhogy V. Antalt nem lehet elkergetni, a torony áll, az ABC is ott van, a város is, az erdő is.

Géczi János regényének a világa csalóka. Nem csap be, hanem rászed. Az olvasó életének nagy valószínűséggel lesznek olyan szeletei (tárgyak, cselekvések, „élmények”, jellemző személyek, vagy maga a mustárospohár és a lakótelepi konyha, ahol csak állva lehet a mustárospohárból teát inni), amelyek egybevágóan a *torony* világának a tárgyaival és szereplőivel. Itt kell kiemelnem azokat a glosszákat, amelyek a szöveg nem dőlt betűvel szedett részében vannak idézőjelbe téve. Ezekben az idézetek olyanok, mintha a közelmúltunkból olyan jól ismert hivatalos papírokból, újságokból kölcsönözték volna őket. Ezek a glosszák építették a mi össznépi tornyunkat fejletlen, csótányostul, denevérestül.

A szövegnek a tárgyi szimbolikán kívül történeti misztikus szervezővel is van. V. Antal életét az 1948, 1956, 1968-as évszámok teszik rendbe. De ezek az évszámok sem működnek aktívan a történetben, hanem az olvasóban mondatják el azokat a történeteket, amelyek akár részei is lehetnének egy kulcsregénynek. Lehet, hogy ez a könyv így is kulcsregény, de kritikusként csak arra kérhetem az olvasót, hogy azért se fejtse meg a konkrét ma, itt és most még föllelhető utalásokat. Mert ideje végre az irodalomnak tekintett szövegeket magukért és nem a szerző bátor(talan) „szókimondásáért” olvasni és szeretni.

És ugyan a főszerző végén ott van a város neve is, amelyiknek Géczi János könyve lehet a kulcsregénye, de úgy gondolom, hogy ezt a könyvet csak akkor érdemes a kezünkbe venni, ha a konkrét ismeretek nélkül is szól valamiről *bennünk*.

A torony felépült, a könyvet elolvastuk. A torony érdektelenné vált, a könyv pedig csakis akkor nem válik azzá, ha ez megtörténik; de e két dolog csak akkor következik be, ha elolvassuk *A toronyt*.

Az elbeszélő szerencsé(nk)re következetlen, és megengedi a hősnek, hogy egyetlenegy személyt magához engedjen: a hájas szomszéd kisfiút, ha csak egy pillanatra is. A kisfiú arra kéri, hogy „emelje föl”, és amikor ez megtörténik, V. Antal életébe utat talál a megváltás a kisfiú anyjának, Máriaának a testében.

A regény szereplői visszataszítóak, mert lehetetlenné tesznek minden érzelmi viszonyulást magukhoz. Tükröt akkor tart a szöveg elénk, amikor mi az érzelmi viszonyban levés kényszere által elfogadjuk a föl nem ajánlott és nem is létező vonzódást, és elolvassuk ezt a könyvet, amelyik azt az olvasót, aki hajlandó fölemelkedni, föl is emeli. Így és innen ajánlom az olvasó figyelmébe a könyvet. (*Széphalom Könyvműhely, 1992.*)

Zsélyi Ferenc

